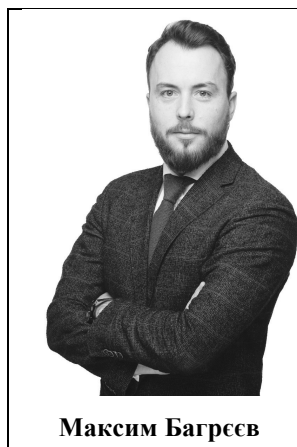

Маркування харчових продуктів для ринку України

Грудень 2019

Максим Багрєв

Угода про Асоціацію зобов'язує Україну гармонізувати своє законодавство з Європейським Союзом. У даній статті ми описуємо зведений ефект нового закону щодо маркування харчових продуктів, який введено в дію в серпні 2019 року, мовного закону, що набрав чинності з липня, вимог до використання Міжнародної системи одиниць СІ які стануть обов'язковими для застосування з січня 2021 року та інших законодавчих актів, які впливають на введення в обіг харчових продуктів в Україні. Дана інформація стосується усіх видів харчових продуктів, включаючи дієтичні добавки, дитяче та медичне харчування.

Інна Капиця

У країнах Європейського союзу акцентують увагу на стані здоров'я та інтересах споживача, тому висуваються високі вимоги до безпеки та якості харчових продуктів. Інформація про продукт відіграє вирішальну роль у виборі споживачем будь-якого продукту. Дані про продукт не повинні вводити в оману, бути некоректними або неповними.

Відповідно до Угоди про асоціацію Україна почала гармонізацію законодавства про санітарні та фітосанітарні заходи із законодавством ЄС. У цей час були розроблені першочергові завдання щодо реформи харчової галузі, основними аспектами якої є:

- комплексний підхід до реформування;
- зміни діючих вимог у харчовій галузі відповідно до європейського законодавства;
- спрощені умови для операторів ринку;
- захист інтересів споживачів.

Як наслідок поставлених завдань були внесені ряд змін у законодавство про харчову продукцію, включаючи обов'язкове впровадження системи НАССР на виробництві.

6 грудня 2018 року було прийнято Закон України «Про інформацію для споживачів про харчові продукти» (далі – Закон), що введений в дію 6 серпня 2019 року. Цей Закон приводить українські вимоги щодо інформації про харчові продукти у відповідність із Регламентом Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 1169/2011 від 25 жовтня 2011 р. «Про надання споживачам інформації про харчові продукти». Новий Закон встановлює правові та організаційні основи надання споживачам інформації про харчові продукти, перелік обов'язкової інформації на споживацькій етикетці, відповідальність операторів ринку та інші нововведення.

Для продуктів, які відповідають вимогам попереднього законодавства, надано **трирічний** перехідний період, протягом якого дозволено їх виробництво та введення в обіг. Харчові продукти, випущені в обіг до закінчення перехідного періоду, можуть знаходитися на ринку України до настання кінцевої дати споживання або закінчення терміну придатності.

Наводимо перелік обов'язкової інформації для продуктів, які відповідають новому законодавству:

- назва харчового продукту;
- перелік інгредієнтів;
- інгредієнти, які спричиняють алергію та/або непереносимість;
- кількість певних інгредієнтів або категорій інгредієнтів у випадках, передбачених Законом;

- кількість харчового продукту в установлених одиницях виміру;
- мінімальний термін придатності або дата «Вжити до»;
- умови зберігання та/або використання (у разі потреби);
- найменування та місцезнаходження оператора ринку харчових продуктів, відповідального за інформацію про харчовий продукт, а для імпортованих харчових продуктів – найменування та місцезнаходження імпортера;
- країна/місце походження – у випадках, передбачених Законом;
- інструкції з використання – у випадках, передбачених Законом;
- інформація про поживну цінність харчового продукту.

Поживна цінність

Закон вніс зміни в надання інформації про поживну цінність. Раніше обов'язковим було зазначення енергетичної цінності, а також інформації про білки, жири та вуглеводи. Вимога нового Закону для споживачів передбачає більш розгорнуту інформацію з уточненням даних про насичені жири, цукри та солі. Добровільно маркування може бути доповнене інформацією про мононенасичені, поліненасичені жири, поліоли, крохмаль, харчові волокна та, якщо такі є, вітаміни та мінеральні речовини.

Слід звернути увагу, що обов'язкове зазначення поживної цінності поширюється не на всі продукти. Додаток 4 Закону містить низку винятків, таких як: вода, жувальні гумки, желатин, дієтичні добавки та ін. Тобто харчові продукти, які не піддавалися переробці, або для яких зазначення поживної цінності не є визначальним фактором при виборі продукту. Також до виключень потрапляють малогабаритні продукти, якщо розмір упаковки не дозволяє розмістити цю інформацію.

Мінімальний термін придатності та дата «Вжити до»

Все більше у мережі з'являється інформації про те, що новий Закон виключає чітке зазначення часових характеристик продукту. Звідки це пішло та як тепер зрозуміти, що продукт вже не можна вживати?

Коли ми беремо продукт із полиці, то звикли шукати знайомі нам фрази «Вжити до», «Термін придатності», «Дата виробництва». Оновлені вимоги вносять нові поняття мінімального терміну придатності «Краще вжити до ...» або «Краще вжити до кінця ...», що стосується «Вжити до» – дана фраза залишається.

Ця практика запозичена в європейських сусідів «Best before» та «Best before end», основна мета якої полягає в тому, щоб покупець не викидав у сміття продукти, які деякий час все ще можна вживати після закінчення мінімального терміну придатності, без ризику для здоров'я.

Існують продукти, які за своїми мікробіологічними властивостями не можуть довго зберігатися й до таких застосовне формулювання «Вжити до», яке вказує на те, що продукт після цієї дати буде небезпечним для вживання (такі як сира риба, охоложене м'ясо, молоко, яйця тощо).

Разом із тим, якщо дотримуватися певних умов зберігання, багато продуктів залишаються безпечними деякий час навіть після дати закінчення терміну придатності. Наприклад, твердий сир, чай, ковбасні вироби та інші, до таких продуктів використовуються фрази «Краще вжити до ...» або «Краще вжити до кінця ...».

Варто звернути увагу, що якщо харчовий продукт зберігається не більше трьох місяців, то достатньо зазначити день і місяць; якщо більше трьох місяців, але менше 18 місяців – достатньо зазначити місяць і рік; якщо більше 18 місяців – достатньо зазначити рік.

Розмір шрифту

Інформація про харчовий продукт повинна розміщуватися на видному місці та не повинна приховуватись або спотворюватись іншими текстовими або графічними даними. Шрифт маркування повинен бути розбірливим і чітким. Висота малих літер повинна дорівнювати або перевищувати 1,2 мм (раніше – 0,8 мм). Якщо площа упаковки менше 80 см², то висота малих літер повинна бути не менше 0,9 мм.

Оператор ринку, відповідальний за інформацію

Звертаємо увагу імпортерів і виробників на необхідність зазначення оператора ринку, відповідального за інформацію про харчовий продукт. Згідно з визначенням у Законі – це оператор ринку, під найменуванням якого харчовий продукт вводиться та перебуває в обігу, а для імпортованих харчових продуктів – імпортер.

Раніше вимога Технічного регламенту щодо правил маркування харчових продуктів зобов'язувала зазначати організацію, яка приймає претензії від споживачів, у разі якщо це не виробник. Оскільки Закон України «Про захист прав споживачів» не поширюється на маркування харчових продуктів, а Технічний регламент втратив юридичну силу з моменту підписання нового Закону – вимога щодо зазначення організації, яка приймає претензії, виключена в законодавстві про харчові продукти.

З урахуванням інтересів споживачів, можливо, слід зазначати контакти, куди можна буде звернутися з побажаннями або претензіями для захисту своїх прав.

Країна походження

Раніше споживачі визначали країну походження продукту за інформацією про контактні дані виробника, які зазначені на маркуванні. Але чи правильно це, з огляду на те, що у виробництві харчових продуктів можуть використовуватися інгредієнти, які виробляються в інших країнах? Виникає питання: яка країна є країною походження продукту? Країна імпортованих інгредієнтів, які містяться у складі харчового продукту, або ж країна, на території якої відбувається безпосередньо виробництво? Новий Закон розділяє поняття країни походження харчового продукту та основного інгредієнта.

Основний інгредієнт – інгредієнт або інгредієнти харчового продукту, вміст яких у продукті перевищує 50 %, або які споживач зазвичай асоціює з назвою даного харчового продукту, для яких вимагається кількісне зазначення.

Необхідно зазначати країну походження харчового продукту:

- для окремих видів м'яса;
- якщо відсутність такої інформації може ввести в оману споживача;
- якщо країна походження основного інгредієнта не збігається з країною походження харчового продукту.

Алергени

Споживач, у якого є алергія на якусь речовину, завжди звертає увагу на склад продукту. Раніше при виборі продукту було складно визначити, чи входять такі інгредієнти до складу, оскільки склад продукту був не завжди зрозумілий споживачеві.

Новий Закон містить перелік алергенів і вимоги щодо форми зазначення їх у маркуванні. Варто звернути увагу, що даний перелік має виключення. У складі виробник акцентує увагу споживача на алергени шляхом виділення шрифту, фону або іншим зручним способом на свій вибір.

Наприклад,

соєвий лецитин
знежирене МОЛОКО

Добровільна інформація

Закон містить ряд вимог щодо інформації, яка зазначається в добровільному порядку. Така інформація повинна бути зазначена способом, який не зменшує місце, призначене для надання обов'язкової інформації. До основних вимог зазначення такої інформації відносяться:

- не повинна вводити споживача в оману;
- не повинна бути незрозумілою або заплутаною для споживача;
- за потреби повинна базуватися на відповідних наукових даних.

Також встановлені вимоги щодо зазначення «натуральний». Використання такого визначення до молочних харчових продуктів дозволено, якщо продукт або інгредієнт відповідає ряду критеріїв, деякі з них перелічені нижче:

- не містить компоненти зі штучної сировини;
- не містить штучних барвників, ароматизаторів, консервантів, стабілізаторів, харчових добавок і підсолоджувачів;
- вироблений без використання методів генної інженерії;
- отриманий або вироблений із сировини переробки (фізичних, ферментативних, мікробіологічних процесів).

Спосіб і місце нанесення інформації

Обов'язкова інформація про харчовий продукт повинна бути чіткою, розбірливою, легкодоступною та, за потреби, наноситися способом, що унеможлиблює її видалення. Інформація про назву та кількість продукту розміщується в одному полі зору. Також вся інформація повинна зазначатися на упаковці або на етикетці, прикріпленій до неї.

Варто звернути увагу, що Законом не забороняється використання стікера, на якому будуть зазначені всі обов'язкові пункти.

Дистанційний продаж

Останнім часом покупка через інтернет (Instagram, Facebook, інтернет магазини тощо) стала дуже популярною. Це дуже зручно та швидко. Ми читаємо відгуки інших покупців, дивимося рейтинги та починаємо довіряти магазинам. Але чи захищені наші права в такому випадку? Необхідно пам'ятати, що перш ніж здійснити покупку в інтернеті, варто звернути увагу на найменування продавця, його місцезнаходження та порядок прийняття претензій. Часто така інформація відсутня.

Вимоги нового Закону зобов'язують надавати споживачеві інформацію про харчовий продукт для ознайомлення до здійснення покупки. Спосіб інформування визначає сам оператор ринку. Також забороняється брати плату зі споживача за отримання такої інформації. Однак такі вимоги не поширюються на харчові продукти, продаж яких здійснюється через торговельні автомати.

Мовні вимоги

Не варто забувати про те, що 16 липня 2019 року набрав чинності Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної», який у свою чергу також містить ряд вимог до інформації про продукт.

Головною вимогою мовного Закону є зазначення інформації про продукт державною (українською) мовою. У той же час Закон не забороняє дублювання інформації іншими мовами, але така інформація не повинна займати місце на упаковці, призначене для обов'язкової інформації про продукт.

Також є вимога щодо зазначення топографічних назв, які повинні бути зазначені українською мовою шляхом транскрипції з мови оригіналу.

Основний перехідний період мовного закону становить 2 місяці, але для значної частини положень встановлені перехідні періоди строком від 6 місяців.

Одиниці СІ

Ще одна вимога Угоди про асоціацію, що вплинула й на маркування харчової продукції.

З 1 січня 2021 року маркування харчових продуктів буде виконуватися з урахуванням міжнародних одиниць СІ. Згідно з вимогами Наказу Мінекономрозвитку № 914 маркування продукції повинно містити одиниці виміру Міжнародної системи одиниць СІ (кілограми, сантиметри, літри тощо). Наводимо приклад з урахуванням цих вимог:

100 мг (mg)

НАССР для операторів ринку

Хотілося б також нагадати операторам ринку харчової продукції про необхідність впровадження системи НАССР на виробничих потужностях.

Головні законодавчі акти щодо системи НАССР:

- Закон України № 771 «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів»
- Закон України № 2042-VIII «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин»

Для поступового переходу національних виробників до впровадження системи НАССР на виробництві були встановлені перехідні періоди:

- з 20 вересня 2016 року – обов'язковим є впровадження на всіх потужностях програм-передумов системи НАССР (гігієнічні вимоги);
- з 20 вересня 2017 року – впровадження системи НАССР на потужностях, які здійснюють діяльність із харчовими продуктами, у складі яких є необроблені інгредієнти тваринного походження (крім малих потужностей);
- з 20 вересня 2018 року – впровадження системи НАССР на потужностях, які здійснюють діяльність із харчовими продуктами, у складі яких відсутні необроблені інгредієнти тваринного походження (крім малих потужностей);
- з 20 вересня 2019 року – впровадження системи НАССР на малих потужностях.

Варто звернути увагу, що сертифікація постійно діючих процедур, заснованих на принципах НАССР, **не обов'язкова**.

Відповідальною за проведення державного контролю на об'єктах є Державна служба з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів (Держпродспоживслужба). Відповідно до законодавства встановлені критерії, за якими визначається періодичність проведення планових перевірок. Вони розподілені залежно від ступеня ризику:

- дуже високий ступінь ризику: інспектування – не більше 4 разів на рік, аудит – не більше 1 разу на рік;
- високий ступінь ризику: інспектування – не більше 3 разів на рік, аудит – не більше 1 разу на рік;
- середній ступінь ризику: інспектування – не більше 2 разів на рік, аудит – не більше 1 разу на рік;

- низький ступінь ризику: інспектування – не більше 1 разу на рік, аудит – не більше 1 разу на два роки;
- незначний ступінь ризику: інспектування – не більше 1 разу на два роки, аудит не проводиться.

Із квітня місяця 2019 року дозволена відеофіксація державного контролю не тільки інспекторам, але й об'єкту, на якому проводиться перевірка.

Державний контроль

При невиконанні обов'язків по впровадженню системи НАССР передбачені штрафи відповідно до ст. 65 Закону України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин»:

- на юридичних осіб – 30 мінімальних заробітних плат (МЗП) (на початку 2019 року – це 125 190 грн.);
- на фізичних осіб-підприємців – 15 МЗП (на початку 2019 року – 62 595 грн.).

При невиконанні вимог Закону України «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів» на оператора ринку також накладаються штрафи відповідно до ст. 65 Закону № 2042-VIII, а саме:

- 1) у разі надання неточної, недостовірної та незрозумілої для споживача інформації про харчовий продукт:
 - на юридичних осіб – 15 МЗП (на початку 2019 року – 62 595 грн.);
 - на фізичних осіб-підприємців – 10 МЗП (на початку 2019 року – 41 730 грн.).
- 2) у разі реалізації харчових продуктів, маркування яких не відповідає законодавству, якщо це створює загрозу для життя та/або здоров'я людини:
 - на юридичних осіб – 5 МЗП (на початку 2019 року – 20 865 грн.);
 - на фізичних осіб-підприємців – 3 МЗП (на початку 2019 року – 12 519 грн.).
- 3) у разі ненадання інформації споживачеві щодо речовин та харчових продуктів, які спричиняють алергічні реакції або непереносимість:
 - на юридичних осіб – 30 МЗП (на початку 2019 року – 125 190 грн.);
 - на фізичних осіб-підприємців – 20 МЗП (на початку 2019 року – 83 460 грн.).

На закінчення

Хотілося б зазначити, що нововведення та зміни в законодавчих актах про харчову промисловість виводять українських операторів ринку на новий рівень ефективної конкуренції щодо якості та безпечності харчових продуктів. Новий Закон «Про інформацію для споживачів щодо харчових продуктів» дає можливість споживачеві зробити усвідомлений вибір, враховуючи індивідуальні потреби та бажання кожного.

***Інна Капиця, фахівець відділу FMCG компанії “Кратія”
Максим Багреєв, керуючий партнер компанії “Кратія”***

www.cratia.ua | info@cratia.ua